

Vaughan Gething AC/AM
Y Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol
Minister for Health and Social Services

Kirsty Williams AC/AM
Y Gweinidog Addysg
Minister for Education

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Lynne Neagle AC
Cadeirydd
Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg
Cynulliad Cenedlaethol Cymru
Bae Caerdydd
CF99 1NA

21 August 2020

Diolch am eich llythyr dyddiedig 3 Gorffennaf 2020 yn gofyn am wybodaeth am y gwasanaethau a ddarperir i gefnogi iechyd corfforol ac iechyd meddwl plant a phobl ifanc yn sgil effeithiau COVID-19.

Nawr yn fwy nag erioed, gellir gweld pwysigrwydd cefnogi iechyd meddwl a lles emosiynol ein plant a'n pobl ifanc. Mae'r pandemig a'r cyfyngiadau symud o ganlyniad iddo wedi effeithio arnom i gyd, ond yn enwedig ar ein plant a'n pobl ifanc sydd wedi gorfod mynd am fisoedd heb weld ffrindiau ac aelodau agos o'r teulu; sydd wedi gweld y ffordd y cânt eu haddysgu yn newid y tu hwnt i bob deall; ac sydd, yn achos rhai, wedi gorfod ymdopi â phrofedigaeth anwyliaid.

Drwy'r cyfnod heriol hwn, rydym wedi parhau i flaenoriaethu iechyd corfforol ac iechyd meddwl plant a phobl ifanc. Wedi ein llywio gan waith ymgysylltu â phlant a phobl ifanc eu hunain ynghyd ag amrywiaeth eang o randdeiliaid, rydym wedi ceisio darparu cymorth a chanllawiau yn ystod y cyfyngiadau symud, ac wrth i'r cyfyngiadau a achoswyd gan bandemig COVID-19 gael eu llacio. Ein nod yw diwallu anghenion iechyd corfforol ac iechyd meddwl plant a phobl ifanc mewn modd amserol ac effeithiol, yn unol â'n dull ysgol gyfan, ond rydym yn cydnabod bod mwy o le i wella profiadau a deilliannau bob amser.

Yn Atodiad 1, rydym wedi darparu ymateb i bob un o'r pwyntiau a godwyd yn eich llythyr. Edrychwn ymlaen at weithio gyda defnyddwyr gwasanaethau, rhanddeiliaid a'r Pwyllgor i gyflawni gwelliannau pellach i gefnogi plant a phobl ifanc yng Nghymru.

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Gohebiaeth.Vaughan.Gething@llyw.cymru
Correspondence.Vaughan.Gething@gov.wales
Gohebiaeth.Kirsty.Williams@llyw.cymru
Correspondence.Kirsty.Williams@gov.wales

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1NA

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

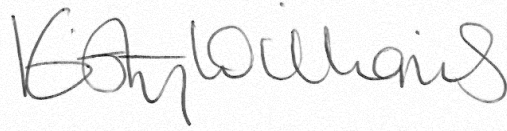
Yr eiddoch yn gywir,

Vaughan Gething AC/AM

Y Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau
Cymdeithasol

Minister for Health and Social Services

Kirsty Williams AC/AM

Y Gweinidog Addysg
Minister for Education

1. Cau ysgolion

(i) Rhaid i lesiant plant fod wrth wraidd penderfyniadau sy'n ymwneud ag ysgolion, ac rydym yn annog Llywodraeth Cymru a'r sector i weithio gyda'i gilydd i addasu a bod yn feiddgar ac yn arloesol yn wyneb y pandemig byd-eang hwn.

Rydym wedi cyhoeddi canllawiau dysgu¹ ar gyfer yr hydref i nodi disgwyliadau clir i ysgolion am y blaenoriaethau dysgu. Diben y canllawiau hyn yw rhoi set gyffredin o flaenoriaethau dysgu i ysgolion a phartneriaid cefnogol, waeth beth fydd lefel y gweithrediadau mewn ymateb i COVID-19. Bydd angen i ysgolion baratoi ar gyfer amrywiaeth o senarios ac mae'r canllawiau hyn yn nodi pa flaenoriaethau dysgu ddylai fod yn gyson drwyddi draw – un dull gweithredu sy'n ddigon hyblyg i ymateb i amodau sy'n newid.

I grynhoi, wrth gynllunio eu dull gweithredu ar gyfer dysgu yn ystod tymor yr hydref, dylai ysgolion a lleoliadau ystyried y canlynol:

- iechyd a lles: dylai dysgu gefnogi lles meddyliol, emosiynol, corfforol a chymdeithasol dysgwyr, yn ogystal â chydabod pwysigrwydd dysgu a chwarae yn yr awyr agored
- diben: dylai fod diben clir i'r dysgu, gan ganolbwyntio ar yr hyn sy'n bwysig i ddysgwyr nawr ac yn y tymor hwy
- llythrennedd, rhifedd a chymhwysedd digidol: dylai dysgwyr gael cyfleoedd i feithrin a chymhwyso'r sgiliau hyn ar draws y cwricwlwm
- profiadau dysgu eang a chytbwys: dylai dysgwyr gael profiadau dysgu sy'n rhychwantu cwricwlwm eang sy'n cynnwys cyfleoedd i feithrin dealltwriaeth eang ac amrywiaeth o wybodaeth a sgiliau
- cynnydd ac asesu: dylai dysgwyr wneud cynnydd ystyrion drwy'r cyfnod hwn. Dylid cynllunio dysgu mewn ffordd sy'n cefnogi dyfnder a chymhlethdod cynyddol dysgu dros amser. Rydym yn annog y defnydd o asesiadau er mwyn helpu dysgwyr i symud i'r camau nesaf yn eu dysgu
- partneriaeth gyda rhieni, gofalmwr a dysgwyr: dylai ysgolion ddatblygu dealltwriaeth ac iaith gyffredin gyda rhieni, gofalmwr a dysgwyr; gall hyn helpu i ategu a chefnogi profiadau dysgu.

(ii) Credwn, o fis Medi, y bydd yn rhaid i blant ledled Cymru gael cyswllt cyson o ansawdd uchel â'u hathrawon, a bod yn rhaid rhoi pob cyfle posibl i holl blant Cymru fwrw ymlaen â'u haddysg. Bydd hyn hefyd yn galluogi ysgolion i chwarae eu rhan hanfodol yn yr ymagwedd system gyfan at ategu iechyd meddwl a llesiant plant a phobl ifanc.

Mae'r canllawiau dysgu hyn yn nodi y bydd yn rhaid i ysgolion a lleoliadau roi ystyriaeth ofalus i'r ffordd y caiff amser ei ddefnyddio yn yr ysgol neu'r lleoliad. Bydd amser cyswllt yn werthfawr iawn. Dylai ymarferwyr ystyried y cydbwysedd a'r gydberthynas rhwng yr amser dysgu yn yr ysgol a dysgu mewn mannau eraill, gan ddefnyddio amser cyswllt yn ofalus ac yn effeithiol er mwyn nodi'r ffyrdd y gall amser gartref neu mewn mannau eraill ategu'r broses o greu cysylltiadau ac atgyfnerthu'r dysgu. Dylent ystyried amrywiaeth eang o ddulliau addysgegol sy'n gwneud defnydd effeithiol o ddysgu yn yr ysgol a thu allan iddi er mwyn grymuso dysgwyr.

---

¹ <https://llyw.cymru/sites/default/files/publications/2020-07/canllawiau-ar-ddysgu-mewn-ysgolion-a-lleoliadau-o-dymor-yr-hydref.pdf>

Ar 17 Awst, gwnaethom gyhoeddi Diogelu Addysg: Canllawiau gweithredol i ysgolion a lleoliadau addysg². Mae'n ategu canllawiau a geir yn y canllawiau gweithredol a dysgu sy'n rhoi cynngor penodol i ddysgwyr agored i niwed a dan anfantais.

Yn ystod yr argyfwng, daeth yn glir bod nifer o ddysgwyr wedi dioddef effeithiau negyddol o ran eu cynnydd wrth ddysgu, gyda rhai ohonynt yn dioddef yn ddifrifol. Mae tystiolaeth o amrywiaeth o ffynonellau dibynadwy, gan gynnwys rhai sy'n canolbwyntio ar Gymru, yn awgrymu bod yr argyfwng wedi effeithio ar y rhan fwyaf o ddysgwyr, neu bob un ohonynt, gan effeithio fwyaf ar y rhai mwyaf agored i niwed.

Ein hymateb i'r sefyllfa hon yw dyrannu adnoddau ariannol ar gyfer creu capasiti newydd yn y system. Bydd y buddsoddiad yn werth bron £29 miliwn rhwng mis Medi 2020 a mis Awst 2021, a bydd yn ddigon i gynyddu capasiti gydag oddeutu 600 o athrawon a 300 o gynorthwyyr addysgu ychwanegol. Yn ogystal â hyn, byddwn yn defnyddio ein buddsoddiad presennol mewn Dysgu Proffesiynol, seilwaith digidol, cysylltedd, dyfeisiau a chynnwys i gyfoethogi'r profiadau a ddarperir gan ysgolion a lleoliadau i ddysgwyr.

Diwygio'r cwricwlwm yw ein blaenoriaeth ganolog ar gyfer addysg yng Nghymru o hyd. Mae'n hanfodol bod ein holl waith gyda'r system addysg yng nghyd-destun COVID-19 yn cyd-fynd ag arferion gorau rhyngwladol, sydd hefyd yn sail i'n cynigion diwygio'r cwricwlwm. Dros y flwyddyn sydd i ddod, byddwn yn canolbwyntio ar y canlynol:

- llythrennedd, rhifedd a sgiliau digidol fel rhan o gwricwlwm eang a chytbwys;
- datblygu sgiliau dysgu annibynnol; a hefyd
- cefnogi ac ymgysylltu drwy hyfforddi.

Bydd y ffocws hwn yn arbennig o berthnasol i'r carfanau â blaenoriaeth. Byddwn yn gweithio'n agos gyda Cymwysterau Cymru i sicrhau bod ein dull gweithredu o ran y cwricwlwm a'r dysgu yn hyrwyddo ac yn cyd-fynd â hygyrdd a dilysrwydd cyfres arholiadau 2021.

(iii) Credwn y dylid cyhoeddi'r canllawiau hyn [fframwaith dull gweithredu ysgol gyfan] ar gyfer ymgynghori fel mater o flaenoriaeth, er mwyn sicrhau y gall cymorth ar gyfer iechyd emosiynol a meddyliol ein plant fod yn nodwedd ganolog o'u haddysg.

Bydd y Pwyllgor yn ymwybodol mai ein bwriad oedd dechrau'r ymgynghoriad ffurfiol ym mis Mawrth, a bod llawer o waith cyn-ymgynghori gyda rhanddeiliaid eisoes wedi'i gynnal er mwyn cefnogi hyn. Amharodd y pandemig ar ein cynlluniau ac roedd yn synhwyrol eu gohirio tra bod ysgolion yn cefnogi dysgwyr yn ystod y cyfyngiadau symud. Fodd bynnag, rydym hefyd yn cydnabod bod ein dull gweithredu ysgol gyfan yn rhan o gefnogi llesiant dysgwyr a staff y mae'r pandemig presennol yn effeithio arnynt, a'i effeithiau hirdymor, sy'n debygol o bara'n llawer hirach nag effaith ffisegol gychwynnol COVID-19. O ganlyniad, bydd y Pwyllgor yn ymwybodol ein bod wedi cychwyn yr ymgynghoriad ar 8 Gorffennaf³. Bydd yr ymgynghoriad yn para tan 30 Medi.

2. Cydnabod amrywiaeth materion llesiant ac iechyd meddwl

² <https://llyw.cymru/sites/default/files/publications/2020-08/canllawiau-gyfer-cefnogi-dysgwyr-agored-niwed-dan-anfantais.pdf>

³ <https://llyw.cymru/sites/default/files/consultations/2020-07/dogfen-ymgynghori-canllawiau-fframwaith-drafft-ar-ymwreiddio-dull-ysgol-gyfan.pdf>

(i) Mae'n amlwg o'r dystiolaeth a gawsom fod angen cael cydbwysedd pwysig rhwng cydnabod a chynorthwyo yn ystod achosion o broblemau iechyd meddwl a pheidio â throi ymatebion naturiol i bandemig brawychus yn gyflyrau meddygol... Yn ein barn ni, mae hyn yn dangos ymhellach bwysigrwydd ein hargymhellion yn adroddiad Cadernid Meddwl sy'n ymwneud â darparu cydnerthedd emosiynol a chymorth ymyriadau cynnar, a mynd i'r afael â'r bylchau mewn gwasanaethau i'r plant a'r bobl ifanc hynny nad ydynt yn gymwys ar gyfer gwasanaethau CAMHS ond na allant ddod o hyd i gymorth therapiwtig neu gymorth 'lefel is' addas – y garfan a elwir yn 'ganol coll'. Rhaid i Lywodraeth Cymru barhau i weithredu ein hargymhellion yn Cadernid Meddwl fel mater o flaenoriaeth

Rydym yn cytuno, a dyna pam rydym yn parhau i flaenoriaethu gwaith y Grŵp Gorchwyl a Gorffen Cyd-weinidogol ar Ddull Gweithredu Ysgol Gyfan at Lesiant ac yn mynd ati nawr i ymgynghori ar ein cynigion. Fel y nodwyd uchod, yn ogystal â mynd i'r afael ag argymhellion adroddiad Cadernid Meddwl, bydd hyn yn chwarae rôl bwysig wrth fynd i'r afael ag effeithiau byrdymor, tymor canolig a hirdymor pandemig COVID-19.

Rydym hefyd yn cefnogi ein cynigion â £5 miliwn, o'r cyllidebau Addysg ac Iechyd, yn y flwyddyn gyfredol i frwr ymlaen â gweithgarwch i ddatblygu dulliau gweithredu ysgol gyfan ledled Cymru. Bydd hyn yn diwallu anghenion dysgwyr, a'r gymuned ysgol ehangach, ac yn cydnabod y cysylltiad rhwng llesiant myfyrwyr ac athrawon. Mae hyn yn cynnwys:

- £1,250,000 o gyllid ychwanegol ar gyfer gwasanaethau cwnsela yn y gymuned ac mewn ysgolion, gan gynnwys cefnogi'r gwasanaethau a ddarperir i gleientiaid yn ystod y cyfyngiadau symud.
- £465,000 i ymestyn cymorth llesiant sy'n briodol i oedran i blant o dan Blwyddyn 6.
- £450,000 i ddarparu hyfforddiant staff ar iechyd meddwl a llesiant.
- £600,000 i ddarparu ymyriadau iechyd meddwl a llesiant cyffredinol, sydd wedi'u targedu mewn ysgolion.
- £450,000 i ddarparu cymorth llesiant ar gyfer gweithlu'r ysgol.
- Bron i £1 miliwn i barhau â gwaith ein cynlluniau peilot mewngymorth Gwasanaethau Iechyd Meddwl Plant a Phobl Ifanc mewn ysgolion.

Rydym hefyd wedi creu pecyn adnoddau ar Hwb sy'n hyrwyddo amrywiaeth o adnoddau digidol sydd wedi'u dylunio'n benodol i gefnogi pobl ifanc â'u hiechyd meddwl a'u llesiant emosiynol eu hunain. Mae'r Pecyn Cymorth Iechyd Meddwl i Bobl Ifanc⁴ yn cysylltu pobl ifanc, 11 i 25 oed, ag amrywiaeth eang o adnoddau ar-lein a all eu cefnogi drwy bandemig COVID-19 a thu hwnt. Ym mhob un o'r chwe adran, mae hyd at ddeg o wefannau hunangymorth, apiau, llinellau cymorth a mwy sy'n cefnogi iechyd meddwl a llesiant.

Yn ystod tymor yr hydref, bydd angen rhoi amser, cymorth a dealltwriaeth i ddysgwyr er mwyn iddynt ddatblygu ymddygiadau newydd; gall cael cyfleoedd priodol i chwarae, cymdeithasu a meithrin cydberthnasau gefnogi hyn. Gan gydnabod yr heriau hyn, rydym wedi gweithio'n agos gyda sefydliadau addysg uwch i ddatblygu amrywiaeth o adnoddau dysgu proffesiynol i gefnogi ysgolion a lleoliadau i roi llesiant dysgwyr a staff wrth wraidd popeth y maent yn ei wneud wrth iddynt addysgu yng nghyd-destun effeithiau parhaus COVID-19. Mae'r cyntaf yn y gyfres o adnoddau wedi'u cyhoeddi erbyn hyn⁵.

⁴ <https://hwb.gov.wales/repository/discovery/resource/e53adf44-76cb-4635-b6c2-62116bb63a9a/cy>

⁵ <https://hwb.gov.wales/playlists/view/5e4722f8-5980-4970-bdf0-43d7990796e9/cy/1?options=CNIQ39k7rbEp4zsz8OdGxip83XDxyAM%252BxyuNqUgoOrvEtXGXwma9Q0UtNK7LrNnQ6bYw53adgkcTL6FXxVsVHOOFICANNqBCqXUn8j4rA%252FHKuyCg49jGbtVn9p1V1ZR%252FzAiXP%252BmKsqDVlpl%252BEPnrW8KuqPebc7M59OWX6qL3KISkAdV7JfwDYbeF2XRTs%252F1sWNcTaW7rkUKf5PeHlp2kWg%253D%253D> a <https://hwb.gov.wales/playlists/view/7fa16952-91be-4679-a2e9-aaebc5834695/cy/1?options=CNIQ39k7rbEp4zsz8OdGxip83XDxyAM%252BxyuNqUgoOrvEtXGXwma9Q0UtNK7LrNnQ6bYw53adgkcTL6FXxVsVHOOFICANNqBCqXUn8j4rA%252FHKuyCg49jGbtVn9p1V1ZR%252FIlf>

Rydym wrthi hefyd yn chwilio am strategaethau gyda phartneriaid o fewn a'r tu allan i leoliadau addysg i ddarparu ar gyfer pobl ifanc sydd angen cymorth lefel is.

Drwy gydol pandemig COVID-19, arhosodd gwasanaethau iechyd meddwl ar agor a bu modd iddynt gefnogi plant a phobl ifanc, gan gynnwys y rhai ag anghenion haen 0 ac 1. Mae pob bwrdd iechyd wedi rhoi sicrwydd i Lywodraeth Cymru am hyn. Mae Llywodraeth Cymru hefyd wedi camu i mewn i gyllido gwasanaethau cymorth sydd o dan bwysau o ganlyniad i COVID-19, er enghraifft y Llinell Gymorth Trechu Anhwylderau Bwyta, sy'n rhoi gwybodaeth a chynghor i bobl sy'n byw gydag anhwylderau bwyta a'u teuluoedd.

Mae'r Llif Gwaith Help Cynnar a Chymorth Gwell Gyda'n Gilydd ar gyfer Plant a Phobl Ifanc yn adeiladu ar waith y Dull Gweithredu Ysgol Gyfan drwy ddatblygu fframwaith, sy'n cefnogi plant, pobl ifanc a'u teuluoedd, ac yn cyflwyno cynigion ar gyfer arfer gorau a datblygu gwasanaethau. Mae'r gwaith ar y maes hwn wedi parhau yn ystod y pandemig.

3. Data

(i) Rydym yn awyddus i sicrhau bod darlun clir a thryloyw o nifer y plant a phobl ifanc sy'n cyrchu gwasanaethau i ategu eu hiechyd corfforol a meddyliol ar gael i'r cyhoedd. Rhaid i Lywodraeth Cymru sicrhau bod y data hyn ar gael mewn modd amserol a hygyrch, er mwyn sicrhau y gellir craffu'n llawn ar effaith y pandemig a'r mesurau i'w reoli.

Mae data ar blant sy'n defnyddio gofal sylfaenol yn cael eu cadw ar systemau TG meddygon teulu, ac yn yr un modd, mae gwybodaeth ar gael ar nifer y plant sy'n mynd i adrannau Damweiniau ac Achosion Brys. Bydd swyddogion yn gweithio gyda'r Coleg Brenhinol Pediatreg ac Iechyd Plant i nodi dangosydd canlyniadau defnyddiol i blant sy'n defnyddio gwasanaethau iechyd.

Mae Llywodraeth Cymru yn bwriadu ailddechrau cyhoeddi data perfformiad rheolaidd cyn diwedd 2020. Bydd hyn yn cynnwys data Gwasanaethau Cymorth Iechyd Meddwl Sylfaenol Lleol, wedi'u rhannu i ddangos pobl ifanc dan 18 oed am y tro cyntaf.

4. Seilwaith digidol

Nid yw'n glir i ni pa gamau mae Llywodraeth Cymru yn eu cymryd i fonitro faint o blant sydd heb fynediad ar hyn o bryd at y seilwaith digidol sy'n angenrheidiol i gael mynediad at eu gwasanaethau addysg, iechyd a chymorth. Byddem yn croesawu manylion pellach am y trefniadau monitro hyn, a'r camau sy'n cael eu cymryd i fesur faint o blant sy'n elwa ar y buddsoddiad a wnaed.

Yn gyffredinol, gwyddom fod cyfran fawr o bobl ledled Cymru nad ydynt yn hyderus yn ddigidol – naill ai pobl nad ydynt yn defnyddio'r rhyngwrdd yn bersonol neu nad oes ganddynt y sgiliau digidol sylfaenol i ddefnyddio gwasanaethau a gwybodaeth hanfodol. Mae'n rhaid i ni sicrhau na chânt eu gadael ar ôl mewn cymdeithas, yn enwedig wrth i ni ddod allan o'r pandemig hwn ac ystyried polisi yn y dyfodol. Bydd ein polisi yn y dyfodol wedi'i adeiladu ar yr angen cydnabyddedig i gefnogi pawb i feithrin y cymhelliant, yr hyder a'r sgiliau i wneud penderfyniadau hyddysg a dewis sut i gyfranogi yn ein byd cynyddol ddigidol, a manteisio i'r eithaf arno. Bydd cynhwysiant digidol wrth wraidd popeth a wnawn.

Mae ein llwyfan dysgu ar-lein arloesol, Hwb, yn parhau i chwarae rôl hanfodol wrth gefnogi darpariaeth addysg yn ystod y cyfnod heriol hwn, gyda 2.5 miliwn o fewngofnodiadau y mis yn ystod y tri mis diwethaf, sef cynnydd o 131% ar y flwyddyn flaenorol. Bu cyfartaledd hefyd o 9.1 miliwn o ymweliadau â thudalennau yn ystod yr un cyfnod, sef cynnydd o 152% ar y flwyddyn flaenorol. Mae mwy na 99% o ysgolion yn mynd ati'n rhagweithiol i ddefnyddio'r llwyfan.

Er mwyn cefnogi dysgwyr sydd wedi'u heithrio'n ddigidol mewn ysgolion a gynhelir, mae'r Gweinidog Addysg wedi ymrwmo hyd at £3 miliwn. Ar sail y galw a nodwyd gan ysgolion ac awdurdodau lleol, mae Llywodraeth Cymru wedi ariannu 10,848 o ddyfeisiau MiFi a 9,717 o drwyddedau meddalwedd i'w defnyddio ledled Cymru. Yn seiliedig ar adborth gan awdurdodau lleol, drwy eu trefniadau eu hunain neu drwy ein cymorth a ddarparwyd yn genedlaethol, deallwn fod darpariaeth ar gyfer dysgwyr sydd wedi'u heithrio'n ddigidol bellach ar waith. Os nad yw rhiant/gofalwr wedi gwneud cais am y ddarpariaeth hon, mae angen iddynt gysylltu â'u hysgol leol er mwyn gallu gwneud y ddarpariaeth hon.

Yn ehangach, mae ein rhaglen Cyflymu Cymru, a ddarparodd fynediad at fand eang cyflym iawn i fwy na 733,000 o eiddo, wedi bod yn fuddsoddiad hanfodol wrth gefnogi Cymru yn ystod y pandemig a thu hwnt wrth i ni ganolbwyntio ar adfer. Yn ddiweddar, cyhoeddodd Dirprwy Weinidog yr Economi a Thrafnidiaeth, o dan ein trefniant presennol ag Openreach, y bydd nifer yr eiddo a fydd yn elwa ar fynediad at fand eang ffeibr llawn yn cynyddu o 26,000 i 39,000.

Mae cynllun Allwedd Band Eang Cymru (ABC) Llywodraeth Cymru yn darparu grantiau i gyllido costau gosod cysylltiadau band eang newydd i gartrefi a busnesau yng Nghymru (nid yw'n cynnwys costau rhentu misol). Gan ragdybio y bydd cynnydd mewn ceisiadau i'r cynllun, rydym wedi symleiddio'r broses gwneud cais er mwyn sicrhau mynediad cyflym at gysylltedd gwell.

Mae'n bosibl y bydd cymorth hefyd ar gael i gysylltu band eang a all drosglwyddo data ar gyfradd gigabeit drwy raglen Cysylltedd Gigabeit Gwledig Llywodraeth y DU. Yn ddiweddar, rydym wedi cyhoeddi elfen atodol Cymru i'r cynllun, sy'n dyblu'r swm sydd ar gael i gartrefi a busnesau i £3,000 a £7,000 yn y drefn honno. Rydym hefyd yn buddsoddi mewn ffyrdd newydd ac arloesol o gysylltu cymunedau cyfan, gan weithio gyda llywodraeth leol a mentrau cymdeithasol drwy ein Cronfa Band Eang Lleol £10 miliwn.

(ii) Mewn llawer o amgylchiadau, yn enwedig mewn perthynas ag iechyd meddwl, mae rhyngweithio wyneb yn wyneb yn parhau i fod yn rhan hanfodol o gymorth. Rhaid i blant a phobl ifanc fod wrth wraidd gwaith dylunio gwasanaethau, a rhaid cydnabod bod anghenion a hoffterau unigolion yn amrywio - nid oes un ateb yn addas i bawb. Rydym yn gofyn am sicrwydd bod cynlluniau ar waith ar gyfer dychwelyd yn ddiogel at wasanaethau wyneb yn wyneb lle mai hynny yw'r dewis mwyaf priodol, a bod egwyddorion clir ar waith i asesu lle gallai parhad cymorth digidol o bell fod yn fuddiol.

Rydym yn cydnabod bod posibilrwydd y bydd tarfu ar addysgu mewn ysgolion ar lefel leol yn y dyfodol oherwydd effaith y pandemig. Rydym yn glir bod angen i ysgolion ac Awdurdodau Lleol sicrhau bod cynlluniau ar waith i ymateb i'r tarfu hwn yn seiliedig ar senarios lleol, ac y dylai'r rhain gynnwys effaith ar unigolion a grwpiau, cau ysgolion am gyfnod, neu gau grŵp o ysgolion fel clwstwr lleol, neu'r holl ysgolion uwchradd sy'n gwasanaethu cymuned

Ddechrau mis Medi, byddwn yn nodi ein disgwyliad clir bod ysgolion yn gwneud popeth o fewn eu gallu i sicrhau bod dysgu yn parhau yn ystod cyfnodau o darfu yn y dyfodol. Bydd disgwyl i ysgolion nodi yn eu cynlluniau hawl disgyblion i gyswllt a chymorth, amllder a

pharhad sesiynau addysgu a dysgu, a'r amser y mae disgwyl i ddisgyblion ei dreulio yn astudio'n annibynnol

Bydd disgwyl i ysgolion nodi'r cwricwlwm a fydd ar gael i ddysgwyr sy'n ymwneud â rhaglen *Recriwtio, Adfer a Chodi Safonau* a'r cwricwlwm cyffredinol a fydd ar gael i bob dysgwr rhag ofn y caiff gweithrediad arferol ei darfu.

Bydd Awdurdodau Lleol a chonsortia rhanbarthol yn craffu ar gynlluniau ysgolion, a chânt eu monitro fel rhan o waith Estyn yn y flwyddyn i ddod.

Rydym yn ymwybodol bod y consortia rhanbarthol wedi gwneud gwaith sylweddol i lunio canllawiau, a sicrhau bod Dysgu Proffesiynol ar gael i ysgolion i gefnogi eu dull o ddysgu cyfunol ac o bell, a bod Hwb bellach yn cynnwys adnoddau sylweddol i'w defnyddio gan ysgolion wrth ddatblygu eu cynlluniau.

Mewn perthynas â llesiant dysgwyr, ar ddechrau'r pandemig, gwnaethom ymateb yn gyflym i gyhoeddi adnoddau ychwanegol gwerth £1.25 miliwn ar gyfer ein gwasanaeth cwnsela ysgolion, gyda phwyslais ar gynnal darpariaeth ar gyfer defnyddwyr gwasanaeth presennol a newydd yn ystod y cyfyngiadau symud. Roedd hyn yn golygu bod yn rhaid i gwrselwyr feithrin sgiliau newydd er mwyn darparu gwasanaethau ar-lein a buddsoddiad yn y seilwaith (trwyddedau meddalwedd ac ati) i'w galluogi i weithio'n effeithiol. Gwnaethom sylweddoli hefyd ei bod yn debygol y byddai cynnydd mawr byrdymor yn y galw pan fyddai plant yn dychwelyd i'r ysgol, a goblygiadau hirdymor i'w llesiant seicolegol. O'r wybodaeth a ddarparwyd i ni gan awdurdodau lleol, bu ein busddsoddiad yn fodd inni ddarparu 14,550 o sesiynau cwnsela ychwanegol hyd at ddiwedd mis Mawrth, gydag amcangyfrif o 3,120 o blant a phobl ifanc ychwanegol yn gallu cael gafael ar y cymorth hanfodol y mae'r gwasanaeth hwn yn ei ddarparu.

5. Gallu gweithwyr iechyd proffesiynol i gynorthwyo plant a phobl ifanc

(i) Rydym yn pryderu, fodd bynnag, er bod anghenion iechyd corfforol y boblogaeth o reidrwydd yn flaenoriaeth yng nghyngorau cynnar y pandemig hwn, bod gwasanaethau i ategu iechyd meddwl a llesiant plant wedi bod yn agored i'r risg o ddad-flaenoriaeth.

Mae sicrhau bod plant a phobl ifanc â phroblemau iechyd emosiynol a llesiant (y rhai a oedd yn bodoli a'r rhai o ganlyniad i bandemig COVID-19) yn cael mynediad at gymorth a thriniaeth mewn modd amserol a phriodol wedi parhau'n flaenoriaeth allweddol i Lywodraeth Cymru ac mae'n un o ofynion hanfodol y CCUHP.

Pennodd Llywodraeth Cymru bod pob gwasanaeth iechyd meddwl i bobl o bob oed yn 'hanfodol' yn ystod y pandemig. Yn ymarferol, er bod gwasanaethau wedi'u heffeithio a bod modelau gwasanaeth wedi gorfod addasu, rydym wedi parhau i ddisgwyl ymateb diogel a chynaliadwy i blant a phobl ifanc yr oedd angen cymorth gwasanaethau iechyd meddwl arnynt.

Er mwyn sicrhau bod plant a phobl ifanc wedi cael y cymorth roedd ei angen arnynt drwy gydol y pandemig, mae gwasanaethau wedi symud yn gyflymach i ddefnyddio dulliau anhraddodiadol. Gall hyn fod ar draws y GIG (e.e. fideogynadledda Attend Anywhere), arloesi lleol (e.e. adnoddau Seicoleg Cymunedol Gwent a Gwasanaeth Ymlyniad Gwent), ac wedi'i arwain gan Lywodraeth Cymru (e.e. Pecyn Adnoddau Iechyd Meddwl Pobl Ifanc).

Gan gydnabod y posibilrwydd real iawn o ail don o'r coronafeirws, mae angen i Lywodraeth Cymru bennu'r camau clir y bydd yn eu cymryd i sicrhau bod gwasanaethau

iechyd meddwl plant yn cael eu hamddiffyn er mwyn osgoi'r canlyniadau hirdymor hir a fyddai'n dilyn yn sgil diffyg cymorth arbenigol.

Pe bai ail don, byddai modd manteisio'n gyflym ar y mecanweithiau a roddwyd ar waith hyd yma. Gan adeiladu ar yr hyn a ddysgwyd o fisoedd cyntaf COVID-19 a'r arferion da a rannwyd, byddwn yn teilwra ein hymateb i ateb heriau unrhyw ail don bosibl fel bod y gofal yn parhau yn y modd mwyaf diogel posibl. Bydd hyn yn cynnwys proses adrodd wedi'i haddasu fel bod data blaenoriaeth yn cael eu casglu heb effeithio ar amser clinigol, gyda dewisiadau amgen i gyswllt wyneb yn wyneb a chyfarfodydd wythnosol rhwng Cyfarwyddwyr Meddygol CAMHS a Llywodraeth Cymru.

Mae ein mecanweithiau presennol yn darparu craidd gadarn o strategaethau profedig wedi'i chefnogi gan arbenigedd glinigol y gellir ei hatodi gan fesurau ychwanegol yn unol â'r hyn y mae'r sefyllfa'n galw amdano. Bydd gwasanaethau'n elwa ar fod yn gyfarwydd â dull a adnewyddwyd yn ogystal â hyblygrwydd, gan barhau i ddarparu cymorth o ansawdd uchel o dan amgylchiadau heriol.

(iii) Roedd gennym ddiddordeb arbennig o ddysgu am y camau a gymerwyd mewn rhai ardaloedd i alluogi rhieni i gyfeirio at gyfleusterau pwynt mynediad unigol ar gyfer CAMHS. Byddem yn croesawu rhagor o fanylion gan Lywodraeth Cymru ynghylch lle mae'r modelau hyn ar waith, ac rydym o'r farn y dylid eu gwerthuso ac y dylid ystyried eu defnyddio ym mhob ardal bwrdd iechyd.

Mae pob un o Fyrddau Iechyd Cymru wedi bod yn gweithredu pwyntiau mynediad unigol yn ystod COVID-19 er mwyn helpu i ddarparu gwasanaethau a sicrhau y gall pobl ifanc gael y cymorth sydd ei angen arnynt.

Mae'r holl wasanaethau CAMHS arbenigol hefyd wrthi'n gweithio tuag at roi CAPA (dull Dewis a Phartneriaeth) ar waith fel pwynt mynediad unigol, er bod pob bwrdd Iechyd ar wahanol gam o'r broses o'i weithredu wrth i ystyriaethau lleol gael eu hystyried yn ystod y broses gyflwyno. Mae Llywodraeth Cymru yn parhau i weithio gyda byrddau Iechyd i sicrhau y caiff pwyntiau mynediad unigol eu hystyried a'u defnyddio fel strategaeth allweddol ar gyfer gwella gwasanaethau wrth i CAMHS symud tuag at gynllunio adferiad ar ôl COVID-19.

(iv) Gofynnwn am fanylion pellach gan Lywodraeth Cymru ynghylch:

- **y camau y mae wedi eu cymryd i fonitro'r cymorth gofal mewn argyfwng sydd wedi bod ar gael i blant a phobl ifanc ers cyflwyno'r cyfyngiadau symud;**
- **y trefniadau sydd ganddi ar waith i sicrhau bod cymorth gofal mewn argyfwng i blant a phobl ifanc ar gael i bob plentyn a pherson ifanc sydd ei angen wrth i'r pandemig ddatblygu.**

Gwnaeth Llywodraeth Cymru ymgynnull Grŵp Digwyddiadau Iechyd Meddwl ar ddechrau'r pandemig ac mae'n cydgysylltu'r broses o flaenoriaethu a sicrhau parhad gofal mewn argyfwng. Cyfarfu holl swyddogion arweiniol Clinigol CAMHS o bob bwrdd Iechyd hefyd bob wythnos, gan rannu arferion gorau, gwybodaeth a rhoi gwybod am broblemau posibl wrth iddynt ddatblygu. Roedd y ddau grŵp yn canolbwyntio ar barhad gwasanaethau allweddol gan gynnwys gwasanaethau argyfwng, yn ogystal â datblygu mecanweithiau ar gyfer addasu gwasanaethau a'r cyd-destun gofal sy'n esblygu.

Mae Llywodraeth Cymru wedi darparu £2 miliwn hyd yma ar gyfer capasiti cleifion mewnol Iechyd meddwl ychwanegol i gefnogi byrddau Iechyd yn ôl yr angen.

Mae'r Pwyllgor hefyd wedi cael gwybod am y gwaith ychwanegol a wnaed gan Uned Cyflawni'r GIG i ymchwilio i hunanladdiad ymhlith pobl ifanc ac achosion tebygol o hunanladdiad yn ystod y pandemig.

Dywedodd pob bwrdd iechyd eu bod wedi cynnal y gallu i ymateb i anghenion iechyd meddwl plant a phobl ifanc ac rydym yn hydreus y bydd gofal argyfwng effeithiol, o ansawdd uchel yn parhau i fod ar gael.

6. Effaith ar grwpiau penodol o blant a phobl ifanc

Rydym yn cydnabod bod y coronafeirws wedi effeithio ar bob plentyn ac unigolyn ifanc, ond rydym yn arbennig o bryderus am ei effaith ar grwpiau penodol, gan gynnwys plant du a lleiafrifoedd ethnig, plant sy'n cysgodi a phlant difreintiedig. Mae ein llythyrau blaenorol hefyd wedi cyfeirio at effaith y pandemig ar blant ag anghenion dysgu ychwanegol, a'r rhai mewn addysg heblaw yn yr ysgol. Byddem yn croesawu sicrwydd pellach gan Lywodraeth Cymru ynghylch sut mae'r grwpiau penodol hyn – ac unrhyw rai eraill sy'n cael eu hystyried yn arbennig o agored i niwed o ganlyniad i fesurau i reoli'r pandemig – yn cael eu nodi a'u cynorthwyo'n benodol o ran eu hiechyd corfforol a meddyliol.

Mae awdurdodau lleol, ysgolion a lleoliadau, ynghyd ag ymarferwyr ac asiantaethau partner, wedi dangos cadernid ac ystwythder wrth addasu'r gwasanaethau maent yn eu darparu i blant a phobl ifanc a'u teuluoedd sy'n wynebu rhwystrau i'w dysgu yn ystod y cyfnod digynsail hwn. Yn yr un modd, mae llawer o rieni/gofalwyr a theuluoedd ledled Cymru wedi gorfod addasu'n gyflym a chydbwyso ffyrdd newydd o weithio wrth ddarparu gofal, cymorth ac addysg i'w plant.

Rydym yn cydnabod bod COVID-19 yn debygol o fod wedi effeithio ar blant agored i niwed a dan anfantais yn fwy na'u cymheiriaid. O'r dechrau, mae anghenion dysgwyr agored i niwed a dan anfantais wedi bod yn thema drawsbynciol yn ein gwaith, gan gynnwys yn y Cynllun Parhad Dysgu, a gafodd ei roi ar waith yn ystod y cyfyngiadau symud. Diben nodi pobl agored i niwed a dan anfantais fel maes penodol o waith yw sicrhau bod darpariaeth addysgol a chymorth i'r dysgwyr hyn yn gynhwysol a'u bod yn cael eu trin yn gyfartal â'u cymheiriaid.

Fel y nodwyd yn gynharach yn y ddogfen hon, rydym wedi cyhoeddi canllawiau penodol ar gyfer y dysgwyr mwy agored i niwed hyn, Diogelu Addysg: Canllawiau ar gyfer Cefnogi Dysgwyr sy'n Agored i Niwed a Dan Anfantais o fis Medi 2020, sy'n ategu'r canllawiau dysgu a gweithredol a gyhoeddwyd yn flaenorol. Mae'r canllawiau'n cydnabod yr effeithiwyd ar y grwpiau canlynol o ddysgwyr yn fwy na'u cymheiriaid ac yn hyrwyddo pwysigrwydd diwallu eu hanghenion emosiynol a llesiant meddyliol:

- dysgwyr ag anghenion addysgol arbennig (AAA)
- dysgwyr o grwpiau lleiafrifoedd ethnig sydd â Saesneg neu Gymraeg fel iaith ychwanegol
- plant sydd â phrofiad o ofal, gan gynnwys plant sy'n derbyn gofal
- dysgwyr sy'n derbyn addysg heblaw yn yr ysgol (EOTAS)
- plant ffoaduriaid a cheiswyr lloches

(ii) Byddem hefyd yn croesawu ymateb i farn y Coleg Brenhinol Pediatreg ac Iechyd Plant nad oes unrhyw reswm i blentyn nad yw o dan ofal ymgynghorydd ysbyty fod yn cysgodi.

Mae Prif Swyddog Meddygol Cymru wedi bod yn ymwybodol drwy gydol y cyfnod y mae wedi cyngori pobl i warchod fod risgiau o niwed yn gysylltiedig â gwarchod. Am y rheswm hwn, roedd ei gyngor yn cael ei adolygu'n gyson ac yn cael ei addasu cyn gynted ag yr oedd yn ddiogel i wneud hynny. Am y rheswm hwn, hyd yn oed cyn diwedd y cyfnod gwarchod cychwynnol, newidiodd ei gyngor i annog ymarfer corff yn yr awyr agored a chaniatáu cyfarfod yn yr awyr agored ag un aelwyd arall. Er bod hyn wedi'i gadarnhau mewn llythyr dilynol yn fuan wedi hynny, ystyriwyd ei bod mor bwysig caniatáu i hyn ddigwydd cyn gynted ag yr ystyriwyd ei bod yn ddiogel gwneud hynny, cafodd ei roi ar waith ar unwaith.

Rydym yn parhau i fonitro a newid y cyngor i warchod drwy gydbwyso amcanion y cyngor hwn a'r niwed perthynol sy'n gysylltiedig ag ef. Mae hyn yn cynnwys cyngor i'r rhai sy'n gwarchod fel rhan o'r ddarpariaeth i ganiatáu ar gyfer aelwydydd estynedig.

Caiff materion sy'n ymwneud â gwarchod eu hystyried gan bedwar Prif Swyddog Meddygol y DU ac yna rhoddir cyngor i Weinidogion o ganlyniad i'r trafodaethau hynny. Ar ôl i Brif Swyddogion Meddygol y DU gytuno i fabwysiadu canllawiau'r Coleg Brenhinol Pediatreg ac Iechyd Plant mewn perthynas â gwarchod a phlant, rhesom wybod i aelodau o'r bwriad i adolygu'r Plant sydd ar y Rhestr o'r Cleifion a Warchodir ar hyn o bryd drwy ddatganiad ysgrifenedig, a gyhoeddwyd ar 16 Gorffennaf⁶. Bydd y gweithgarwch hwn yn digwydd yn ystod yr haf ac, wrth i'r cyngor ar warchod gael ei atal o 16 Awst, gall pob plentyn ddychwelyd i'r ysgol ar gyfer tymor yr hydref. Fel rhan o'r cyhoeddiad hwn, recordiodd Prif Swyddog Meddygol Cymru fideo yn arbennig i blant er mwyn egluro'r newid hwn a chafodd hwn ei rannu drwy'r sianeli cyfryngau cymdeithasol addysg.

7. Cyllid

(i) Mae'r Gronfa Gwella Gwasanaethau Iechyd Meddwl yn rhan hanfodol o'r cymorth ariannol sydd ar gael ar gyfer gwasanaethau iechyd meddwl plant a'r glasoed... Er ein bod yn cydnabod yr angen i ailbennu rhywfaint o weithgarwch a chyllid yn ystod y pandemig, rhaid i blant a phobl ifanc beidio â bod ar eu colled o ganlyniad i addasiadau i gyllidebau. Gofynnwn am dystiolaeth gan Lywodraeth Cymru bod digon o arian ar gael i flaenoriaethu'r trawsnewid gwasanaethau sy'n ofynnol ym maes iechyd meddwl plant yng Nghymru ochr yn ochr â'r ymateb i'r pandemig hwn.

I gadarnhau, cafodd y gronfa Gwella Gwasanaethau Iechyd Meddwl £7m ei hail-addasu fel rhan o'n hymateb cynnar i bandemig COVID-19. Yn gynnar iawn, gwnaethom bennu bod gwasanaethau iechyd meddwl yn 'wasanaethau hanfodol' ac i gefnogi hyn, gwnaethom gyhoeddi ar unwaith £3.5 miliwn o gyllid gwella gwasanaethau iechyd meddwl ar gyfer byrddau iechyd lleol er mwyn rhoi hyblygrwydd iddynt ymateb i'r pwysau sy'n gysylltiedig â'r sefyllfa bresennol yn y maes iechyd meddwl. Roedd hyn yn cynnwys mynediad at ddarpariaeth argyfwng / allan o oriau a gwnaeth gynyddu mynediad at ymyriadau seicolegol.

Yn ddiweddar, rydym wedi ysgrifennu at fyrddau iechyd i ofyn am geisiadau am y cyllid gwella gwasanaethau £3.5 miliwn ar gyfer 2020/21 ac hefyd am y £7 miliwn o 2021/22 ymlaen. Bydd y cyllid yn cefnogi meysydd blaenoriaeth yn ein Cynllun Cyflawni Law yn Llaw at Iechyd Meddwl, gan gynnwys CAMHS / cymorth i blant a phobl ifanc a chynyddu mynediad at therapïau seicolegol. Rydym yn disgwyl derbyn y cynigion erbyn 7 Medi.

---

⁶ https://llyw.cymru/datganiad-ysgrifenedig-y-newyddion-diweddaraf-am-warchod-ac-am-fabwysiadu-canllawiau-coleg?_ga=2.151430398.670053566.1597917859-71721110.1540499195

